

מראי מקומות - פסחים פד.

י"א, הובאה בזה מחלוקת, י"א שמתחייב בחגירת צפורן, וי"א שאינו חייב אלא בחגירת היד, אבל חגירת הצפורן לבד אינו מחייבו.

ו. והשובר בטמא אינו לוקה את הארבעים כתב השפת אמת שמכך שנקטה המשנה את השובר בטמא יחד עם המותר בטהור, משמע שיש איסור לשובר בטמא כשם שאסור להותר הטהור וצידד שהוא איסור דרבנן, שגזורים שבירת טמא אטו שבירת טהור. ולדעת הסובר פסח הבא בטומאה פטור בשבירת עצם, ודאי יש לגזור לכתחלה אטו פסח דעלמא, כיון ששניהם נאכלים יבואו לטעות. אבל לפי מה שמשמע לעיל (פג) שבפסול מותר לשובר גם לכתחילה, י"ל שגם בטמא ממש מותר, אבל כשרוב ציבור טמאים, שהוא ראוי לאכילה, אסור.

ז. רבי יעקב אומר לא מן השם הוא זה אלא משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה בברוך טעם (שער ב' דין ד פ"א) הביא קושיית המשנה למלך על הרמב"ם, שכתב הטעם שאין לוקים על לאו של נותר משום שהוא לא הניתק לעשה, והקשה המשנה למלך שלפי טעם זה נמצא שאם לא קיים העשה היה לוקה, לפי מה שקיי"ל שניתק לעשה תלוי בקיימו ולא קיימו, ומדוע לא כתב שפטור ממלקות משום שהוא לאו שאין בו מעשה, שמצד זה לעולם אינו לוקה. וכתב הברוך טעם, שהטעם שלוקה על לאו הניתק לעשה אם לא קיים את העשה, אף שאינו דומה ללאו דחסימה, היינו משום שכל זמן שלא קיים העשה ולא תיקן העיוות, דומה לאו זה ללאו דחסימה. אבל בנותר, שהעשה אינו מתקן העיוות, שהרי העבירה היתה להותר, והוא הותר, ומה שאמרה תורה שיכול לתקן ע"י שריפת הנותר, הוא קולא בעצם העבירה, שהעשה מתקנו אף שלא העביר העיוות, וע"כ לעולם אינו דומה ללאו דחסימה, ולכך אין לוקים אף אם לא קיים העשה, וממילא מיושבת קושיית המשל"מ על הרמב"ם, לפי שאין נפק"מ בין הטעם של ניתק לעשה לטעם שאין בו מעשה.

והמנחת חינוך (מצוה ח אות ח) כתב שיתכן לעשות נותר על ידי מעשה (ועי"ש האופן לעשות כן), ולפי הטעם שאין בו מעשה יהא תלוי במחלוקת הראשונים האם לוקים על לאו שאפשר לעשותו בלא מעשה כשהוא עבר על הלאו במעשה, ולפי זה יישב את קושיית המשל"מ על הרמב"ם שהעדיף לנקוט הטעם של לאו הניתק לעשה, משום שהוא שייך בכל מקום, משא"כ הטעם שאין בו מעשה תלוי באיזה אופן נעשה נותר.

ח. פסח הבא בטומאה איכא בינייהו למאן דאמר כשר האי פסול פירש רש"י, שנעשה בפסול, שהרי טומאה דחוויה היא בציבור, אלא שגזירת הכתוב היא לפוטרו בו. וכתב המקדש דוד (סי' כ"ו אות ב), שלפי"ז אם אכל אדם שלא נמנה על הפסח, מלבד מה שעובר משום שאכל קרבן שלא נמנה עליו, עובר גם משום אוכל קדשים פסולים, שהרי הם קדשים פסולים, אלא שיש היתר מיוחד של טומאה דחוויה בציבור, והיתר זה הוא רק למי שנמנה על הקרבן, אבל מי שלא נמנה אין לו היתר זה, וכלפיו חזר דינו כקדשים פסולים.

א. כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך פירש רש"י, ראוי לאכילה בפסח. דהיינו שנידון המשנה הוא לגבי מצות אכילת ק"פ, האם הגידין הם חלק מהפסח לענין זה. אבל הרמב"ם (ק"פ פ"י ה"ט) פירש שהנידון הוא לענין שבירת עצם, שכל הנאכל בשור בגדול אינו חשוב עצם, ואין איסור לשוברו. ובהשגת הראב"ד (שם) תמה על הרמב"ם, ופירש כרש"י [אולם כתב שהנידון באכילת הפסח הוא לענין בל תותירו, וצ"ע].

ב. ויש אומרים אף ראשי כנספים והסחוסים פירש רש"י, הואיל וגם בשור הגדול הם נאכלים על ידי שליקה. והקשה השפת אמת, מדוע לא פירש רש"י כפי הפשטות שהם חולקים על כל הכלל של הרישא, וסוברים שאין צריך כלל שיהא נאכל בשור הגדול.

ג. איתמר גידין שסופן להקשות וכו' כתב המנחת חינוך (מצוה ח אות ב ד"ה והנה בסוגיא), שמבואר בסוגייתנו שעל גידין הרכין נמנין לפסח, ובגידין שסופן להקשות הוא מחלוקת ר"י ור"ל. והקשה, שהלא קיי"ל שהאוכל מנותר של גידין אינו חייב כרת, ולא חילקו בין גידין הרכין ובין גידין הקשין, ומה החילוק בין אכילת פסח לאכילת נותר. וכתב שסוגייתנו היא כדעת הסוברים יש בגידין בנותן טעם, אבל להלכה שאין בגידין בנותן טעם אין נמנים על הגידין כלל. אכן הביא דברי השער המלך [המובאים לעיל] שחילק בין איסורים למצוות, שאף אם לגבי איסורים אין בגידין בנותן טעם, מ"מ לענין מצוות יכול לקיים מצות אכילת קרבן פסח גם בגידין. וראה עוד בחזון איש (זבחים סי' י"א סק"ו) מש"כ בענין סוגייתנו האם היא שייכת לנידון האם יש בגידין בנותן טעם או לא.

ד. רבי יוחנן אמר נמנין עליהן בתר השתא אזלי וכו' בחידושי הגר"ח על הש"ס הביא את מחלוקת הראשונים בביאור מחלוקת ר"י ור"ל, שלדעת הרמב"ם הכל מודים שהגידין הרכין נאכלין בפסח, והמחלוקת היא רק האם נמנין על אותן גידין או לא. אבל לדעת רש"י והראב"ד המחלוקת היא גם לענין אכילה. וביאר הגר"ח, שלדעת הכל גידין הללו ראויין לאכילה, ויש עליהם שם אוכל, ומחלוקת ר"י ור"ל היא האם יש להם שם בשר. שלר' יוחנן כיון שעתה הם ראויין לאכילה, בתר השתא אזלינן ויש להם דין בשר. ולר"ל כיון שסופם להקשות, אין די במה שעתה הם ראויים לאכילה כדי שיהיה עליהם שם בשר.

ומחלוקת הרמב"ם ורש"י היא, שלהרמב"ם, כיון שהם נאכלין יוצאים בהם ידי חובת פסח משום שלמצות אכילת קדשים אין צריך בדוקא שם "בשר", אלא רק שיהיה חלק מהזבח. ודעת ריש לקיש שלענין מינוי על הפסח, צריך שיהא בשר דוקא, ולכן אם אין לו שם בשר אין נמנין עליו. אבל רש"י והראב"ד סוברים שגם מצות אכילת קדשים תלויה בשם בשר או לא, ולר"ל, כשם שאין נמנין על הגידין, כן אינם נאכלין עם הפסח.

ה. השובר את העצם בפסח הטהור בסוגייתנו לא נתבאר שיעור השבירה, אולם בירושלמי (בפרקין, הל'